

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Συνεδρία 24η τῆς 16 Ἰανουαρίου 1926.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλου.

Ὁ ἐταῖρος κ. Μιχαὴλ Στεφανίδης ὠμίλησε «περὶ τῆς κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χυμευτὰς παραβολῆς τῆς χρυσοποιίας πρὸς τὴν μουσικὴν, ἣτις ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν νεοπλατωνικῶν μαθηματικῶν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Χυμευτικῆς.

Ὁ κ. Στεφανίδης ὑποδείξας τοιαύτας παραβολὰς παρὰ Στεφάνῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ, τῷ Χριστιανῷ, τῷ Γεωργίῳ Μοναχῷ καὶ Παχυμέρῃ, ἀνέλυσεν ἔπειτα τὴν περὶ Μουσικῆς καὶ Χρυσοποιίας πραγματείαν τοῦ Ἀνεπιγράφου ἢ Ἀνωλύμου τῆς 7^{ης} μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

Ἐκ τῶν 27 παραγράφων, εἶπε, τῆς διατριβῆς, οἱ πρῶτοι 7 πραγματεύονται τὴν παραβολὴν τῶν μουσικῶν φθόγγων καὶ ἁρμονιῶν πρὸς τὰς οὐσίας καὶ τὰς πράξεις τῆς Χυμευτικῆς, τοῦ τετραμεροῦς φιλοσοφικοῦ φῶς πρὸς τοὺς τέσσαρας ἤχους καὶ τῶν διαφόρων ἁρμονιῶν πρὸς τὰς χυμευτικὰς πράξεις.

Ἠρμήνευσεν ἔπειτα τοὺς παρ' Ἀνεπιγράφῳ μουσικοὺς ὄρους τοὺς ἀναφερομένους εἰς τοὺς διαφόρους ἤχους καὶ τὴν Βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, τοὺς σ τ ο χ ο ὺ ς = ἤχους, κέντρος = τόνους θεμελιώδεις, κ α θ α ρ ο ὺ ς = ἑμφώνους, ἀ ή χ ο υ ς = ἀφώνους, πα ρ α ή χ ο υ ς = ἡμιφώνους, πα ρ α τ ρ ο π ἄ ς = δυσαρμονίας, σ ό λ ο ι κ α = παραφωνίας κλπ., καθὼς καὶ τοὺς ὄρους τοὺς ἀναφερομένους εἰς διάφορα μουσικὰ ὄργανα, ἥτοι τὰ π λ ι ν θ ί α = ἄχρδα καὶ ἀϋλητικὰ ὄργανα, τὸ ὑ δ ρ α υ λ ι κ ὸ ν ἢ ὑ δ ρ α υ λ ί δ α, κ ι θ α ρ ι κ ἄ καὶ ν α υ σ τ ἄ = τὰ κύμβαλα κλπ. καὶ ἔδωκε πολλαχοῦ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ κειμένου. Ἐκ τῆς παραβολῆς δὲ τοῦ κειμένου καὶ τῆς ἰδεολογίας τῆς περὶ μουσικῆς καὶ χυμείας πραγματείας ταύτης ἐχούσης βάσιν τὴν θεωρίαν τοῦ φιλοσοφικοῦ φῶς ἢ τῆς ὀρνιθογονίας πρὸς ἄλλα χυμευτικὰ κείμενα, συνεπέραναν ὅτι αὕτη διαφέρει μὲν κατ' οὐσίαν ἄλλων ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ Ἀνεπιγράφου φερομένων, ἔχει δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς φερομένας ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ χυμευτοῦ Χριστιανοῦ καὶ πιθανῶς τὸν αὐτὸν συγγραφέα.

Συνεδρία 25η τῆς 30 Ἰανουαρίου 1926.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλου.

Ὁ ἐταῖρος κ. Παντελεῆς Ζωγράφος ὠμίλησε «περὶ τῆς τεχνικῆς τῶν τοιχογραφιῶν καὶ φορητῶν εἰκόνων τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων».

Ὁ ἀνακοινῶν, ἀφ' οὗ ἀνέπτυξε συντόμως τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν τῶν

μονῶν τούτων καὶ μάλιστα τῆς τοῦ Μετεώρου, Βαρλαάμ καὶ Ἁγίου Στεφάνου, ἀπέδειξεν ἐπὶ τῇ βάσει τεχνικῶν καὶ αἰσθητικῶν παρατηρήσεων ὅτι αἱ μὲν πλεῖστοι φορηταὶ εἰκόνες αὐτῶν εἶναι ἔργα τοῦ ἐν ἀρίστοις ἀγιογράφου Θεοφάνους, ὡς ἀποδεικνύει ἡ παραβολὴ αὐτῶν πρὸς ἄλλας τοῦ αὐτοῦ καλλιτέχνου, καὶ τῆς Κρητικῆς ἐπομένως σχολῆς, εἰς ἣν ὁ Θεοφάνης ἀνήκει, αἱ δὲ τοιχογραφίαι τῆς Δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἁγίου Στεφάνου εἶναι ἔργα τοῦ ἐκ Σταγῶν Ἰωάννου Καστρονήσιου καὶ τοῦ υἱοῦ του Νικολάου, ἀγιογράφων ἀρίστων, οἵτινες καὶ ἐφιλοτέχνησαν τὰς ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς εὐρισκομένας προσωπογραφίας τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς Ἄντωνίου Καντακουζηνοῦ καὶ Φιλοθέου.

Αἱ τοιχογραφίαι αὗται εἶναι Ἁγιορειτικῆς σχολῆς, ὡς δεικνύει καὶ ἡ σχετικὴ ἄλλως ἐπιγραφὴ, καὶ οὐχὶ Σλαβικά, ὡς πιστεύουσιν οἱ ἐρευνηταὶ οἵτινες εὐρίσκουσι καὶ πυροξάνθους τὰς γενειάδας τῶν παριστανομένων προσώπων, ἐν ᾧ αὗται εἶναι λευκαί.

Μόνον αἱ τοιχογραφίαι τοῦ παλαιοῦ Καθολικοῦ τοῦ Μετεώρου, τοῦ ἐπέχοντος νῦν θέσιν ἱεροῦ, εἶναι Βυζαντινοσλαβικά, κατὰ τὸν κ. Παντελεὴν Ζωγράφον, ὡς καὶ τρεῖς μικραὶ φορηταὶ εἰκόνες ἐν τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς αὐτῆς μονῆς ἀποκείμεναι.

Ὁ κ. Ζωγράφος ἐν τέλει ἐπέδειξε πλείστας εἰκόνας σχετικὰς μὲ τὸ θέμα του, ἃς ἀντέγραψεν ἐκ τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων.

Συνεδρία 26ῃ τῆς 18ῆς Φεβρουαρίου 1926.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Α. Ὁρλάνδος ἔκαμε ἀνακοίνωσιν μὲ θέμα «νεώτεροι ἔρευναί ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Τίτου ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης».

Ὁ ὁμιλητὴς, ἀφ' οὗ ἔκαμε μνείαν κατ' ἀρχὰς τῶν πηγῶν, ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων, ὅσαι ἀναφέρουσι τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Τίτου, καὶ ἐξῆρεν ἰδιαιτέρως τὴν μελέτην τοῦ ἀρχιτέκτονος Fyfe, χαρακτηρίσας ὡς ἀνεπαρκῆ τὴν τοῦ Gerola, προέβη εἶτα εἰς τὴν ἀνασκόπησιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ναοῦ, ἣτις πολὺ ἐφωτίσθη διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν κ.κ. Χατζιδάκη καὶ Ξανθοῦδίδου, εὐγενῶς παραχωρησάντων εἰς τὸν ὁμιλητὴν τὰ εὐρήματά των πρὸς δημοσίευσιν.

Συνίστανται δὲ τὰ εὐρήματα ταῦτα 1) εἰς ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, 2) εἰς γλυπτὰ καὶ 3) εἰς χαλκὰ ἀντικείμενα χρησιμώτατα διὰ τὴν ἀμφισβητουμένην χρονολογίαν τοῦ ναοῦ.

Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ εἶναι κιονόκρανα τύπου ἰωνίζοντος μεθ' ὑψηλοῦ ἐπιθήματος φέροντος καὶ μονογράφημα ἀναγινωσκόμενον μετὰ πιθανότητος τοῦ βίνκας. Τὰ κιονόκρανα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς κίονας ἀγνώστου τέως τριβήλου, ὡς καὶ εἰς κίονας, οἵτινες ἔβαινον ἐπὶ τῶν μεταξὺ τῶν κεντρικῶν πεσσῶν καὶ τοῦ νάρθηκος στυλοβατῶν.

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς κατόψεως καὶ τομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Τίτου προ-

κύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ τύπος αὐτοῦ προήλθεν ἐκ τῆς βασιλικῆς, προσεγγίζων ζωηρῶς τὸν σταυρικόν, ὡς πολλοὶ ἄλλοι ναοὶ τοῦ 5^{ου} 6^{ου} καὶ 7^{ου} αἰῶνος.

Αἱ ἐκατέρωθεν κόγχαι, ἃς φέρει κατὰ τὰς μακρὰς πλευράς, ὑπενθυμίζουσι τοὺς ἀρμενικοὺς ναοὺς μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνταῦθα μεταξὺ τρουλλοῦ καὶ κογχῶν παρεμβάλλονται καμάραι. Ἴσως ὁ Κρητικὸς τύπος νὰ ἀποτελῇ βαθμίδα μεταξὺ τῶν κογχωτῶν ἀρμενικῶν καὶ τοῦ σταυρικοῦ τύπου. Ὅπως δῆποτε ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Τίτου εἶναι τὸ ἀρχαιότατον παράδειγμα ναοῦ μετὰ πλευρικῶν κογχῶν, ἃς βλέπομεν συχνὰ ἀργότερον εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Τὰ δὲ γλυπτὰ εἰρημάτια ἀνήκουσιν ἄλλα μὲν εἰς τὸ τέμπλον, ἄλλα δὲ εἰς τὸν ἄμβωνα καὶ ἄλλα εἰς τὸν ἄλλον τοῦ ναοῦ διάκοσμον. Τοῦ τέμπλου τὰ γλυπτὰ ἀνήκουσιν εἰς δύο περιόδους. Καὶ τὰ μὲν τῆς πρώτης ἀνακτέα, λόγῳ τῶν διακοσμητικῶν θεμάτων καὶ τῆς τεχνουργίας των, εἰς τὸν 6^{ον} αἰῶνα, τὰ δὲ τῆς δευτέρας, λόγῳ τοῦ διακόσμου των, ὑπενθυμίζοντος ζωηρῶς τὸν τῆς Σκριποῦς, εἰς τὸ τέλος τοῦ 9^{ου} καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος. Τὰ τεμάχια τοῦ ἄμβωνος ὁμοιάζουσι καταπληκτικῶς πρὸς τὰ τοῦ ἄμβωνος τοῦ Ἁγίου Ἀπολλιναρίου τῆς Ῥαβέννης (6^{ου} αἰῶνος) καὶ τέλος τὰ τῶν παραθύρων κλπ. ἀνάγονται, λόγῳ τῆς διακοσμήσεώς των, εἰς τὸν 6^{ον} αἰῶνα.

Σπουδαῖα εἶναι καὶ τὰ χαλκᾶ λείψανα, ἅτινα εὐρέθησαν ἐντὸς πίθου κερωσμένου κατὰ τὸ νότιον κλιτὸς τοῦ ναοῦ. Ἀποτελοῦνται δὲ ταῦτα: 1) ἐκ βάσεων πολυκανδηλῶν «κανισκίων», 2) ἐκ δίσκων μανουαλίων φερόντων μονογραφήματα ὅμοια πρὸς τὰ τῶν κιονοκρανῶν τοῦ βίνκας 3) ἐκ σταυρῶν βαινόντων ἐπὶ σφαιράς, 4) ἐκ στεφάνης διατηρήτου, 5) ἐξ ὀβελῶν προσκολλήσεως κηρίων καὶ 6) ἐξ ἀλύσεων.

Τόσον ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διάταξις τοῦ ναοῦ, ὅσον καὶ τὰ εὐρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ὡς καὶ τὰ γλυπτὰ καὶ χαλκᾶ ἀντικείμενα μαρτυροῦσιν ὡς χρόνον ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ τὸν 6^{ον} μ. Χ. αἰῶνα.

Τὰ δὲ εὐρεθέντα θωράκια τέμπλου τοῦ 9^{ου} καὶ 10^{ου} αἰῶνος διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Τίτου ἐξηκολούθει νὰ λειτουργῇ καὶ μετὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀκόμη ὡς μητροπόλις.

Συνεδρία 27ῆς τῆς 17ης Νομβρίου 1926.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Ἄ. Ὁρλάνδος ὠμίλησε περὶ μοναστηριακῶν νοσοκομείων, τραπεζῶν καὶ μαγειρίων.

Ἐν ἀρχῇ ὁ ὀμιλητὴς ἀνέφερε τὰς πηγὰς, αἵτινες μνημονεύουσι μοναστηριακὰ νοσοκομεῖα, μεθ' ὧ ἐξήτασε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν διάταξιν τῶν δύο μοναδικῶν μοναστηριακῶν νοσοκομείων, ἦτοι τοῦ μεγάλου Μετεώρου καὶ τοῦ τῆς μονῆς Βαρλαάμ, τῶν ὁποίων ἡ κάτοψις εἶναι τετραγώνος φέρουσα ἐσωτερικῶς τετρακόνιον ὑποστηρίζον τρουλλόν, χρήσιμον πρὸς ἐκφυγὴν τοῦ

καπνοῦ καὶ τῶν δηλητηριωδῶν ἀερίων τῆς κάτωθεν τοῦ τρούλλου τοποθετημένης ἐστίας, ἦν τὰ τυπικὰ καλοῦσιν ἄρουλα ν.

Κατόπιν ὠμίλησε περὶ τῶν παραρτημάτων τῆς κεντρικῆς αἰθούσης, ἧτοι τοῦ προθαλάμου, τῶν ἀποχωρητηρίων καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ναῖσκου τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.

Ὅμοίαν πρὸς τὰ νοσοκομεῖα διάταξιν ὑπεστήριξεν ὁ ἀνακοινῶν ὅτι εἶχον καὶ τὰ γηροκομεῖα, ὧν παράδειγμα σφύζεται ἔξωθεν τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς Πεντέλης.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Ὁρλάνδος ἐπραγματεύθη περὶ τραπεζῶν καὶ μαγειρείων συνδυάσας τὰς ἐκ τῶν τυπικῶν παρεχομένης πληροφορίας πρὸς τὰ ἐν ταῖς διαφόροις μοναῖς σφύζομενα κτήρια. Ὁρίσε δὴλα δὴ εἰς ποῖον μέρος τῆς μονῆς ἐκτίζοντο αἱ τράπεζαι, τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν, τὴν ἐν κατόψει ἐν σχήματι ἰῶτα ἢ ταῦ διάταξίν των, τὸ σχῆμα τῶν ἐσωτερικῶν τραπεζῶν κτλ. παρουσιάσας καὶ ἀναπαραστάσεις τῶν τραπεζῶν τῆς μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ καὶ τῆς τοῦ ἐν Μυστρᾷ Βροντοχίου.

Τέλος ἐξήτασε τὴν διάταξιν τῆς κατόψεως καὶ τῆς τομῆς τῶν μαγειρείων, ἅτινα ἴσταντο συνήθως ὡς αὐτοτελῆ κτήρια παρὰ τὰς τραπέζας ἔχοντα σχῆμα, κάτω μὲν τετράγωνον, πυραμιδοειδὲς δὲ ἢ σφαιρικὸν ἄνω, ἀποκορυφούμενον εἰς τρούλλον ἐπέχοντα θέσιν καπνοδόχης, τονίσας συγχρόνως πόσον καλῶς διὰ τοῦ συστήματος ἀερισμοῦ καὶ ἐλκύσματος, ὅπερ συνεδυάζετο πρὸς τὴν διάταξίν των, ἐπευγχάνετο ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ ὀπτησις καὶ ἢ καλὴ ποιότης τοῦ φαγητοῦ, ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ ὄροι ὑγιεινῆς παρομονῆς ἐντὸς αὐτῶν τῶν μοναχῶν μαγειρείων.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀνακοινώσεως ὁ κ. Α. Κούζης εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ὁ κ. Ὁρλάνδος ἐχαρκτήρισεν ὡς οὐχὶ ἀκριβὲς τὸ σχεδιάγραμμα ξενῶνος, ὅπερ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν περὶ μοναστηριακῶν νοσοκομείων κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα μελέτην μου καὶ ὅπερ ἐφιλοτέχνησεν ὁ ἀρχιτέκτων κ. Τσαγγρῆς. Ὁφείλω νὰ δηλώσω ὅτι ὁ κ. Τσαγγρῆς δὲν ἔκαμεν ἴδιον σχέδιον, οὐδὲ εὐθύνεται διὰ τοῦτο· παρακληθεῖς μόνον ὑπ' ἐμοῦ συνηρημολόγησεν ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι, κατὰ τὰς ὑποδείξεις μου, τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παρέλαβον ἐκ χριστιανικῶν ἀρχαιολογιῶν, τοῦ μεσαιωνικοῦ νοσοκομείου Saint Gall καὶ Συριακῶν νοσοκομείων. Πάντως τὸ σχέδιον δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ πρώτη συμβολὴ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου.

Συνεδρία 284 τῆς 9ης Δεκεμβρίου 1926.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Νικόστρατος Καλομενόπουλος ὠμίλησε «περὶ τοῦ ὕγρου πυρός».

Ἐπειδὴ ὁ ὁμιλητὴς ὡς βᾶσιν τῆς ἀνακοινώσεώς του ἔλαβε τὰ περὶ τῆς

χρήσεως τῆς ὕλης ταύτης λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Λέοντος ἐν τῷ ἔργῳ του «τῶν ἐν πολέμοις τακτικῶν σύντομος παράδοσις», διὰ τοῦτο ἐν πρώτοις καθώρισε τὸν χρόνον, καθ' ὃν συνεγράφη τοῦτο, ὅστις, καθ' αὐτόν, δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίνη τὸ τέλος τοῦ Θ' αἰῶνος.

Τὴν γνώμην του ἐστήριξεν ἐπὶ τῶν ἐξῆς δύο παρατηρήσεων: α') ὅτι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἢ ἐκ τριῶν μοιρῶν στρατιωτικῆ μονὰς καλεῖται καὶ μέρος, ὡς ἐν τοῖς παλαιότεροις στρατιωτικοῖς συγγράμμασι, καὶ τοῦρμα, ὅστις τελευταῖος ὅρος εἰσῆχθη εἰς τὸν Βυζαντινὸν στρατὸν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοφίλου (829 - 842) [Γενεσίου Βασιλείαι σ. 59], καὶ β') ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ ἔργῳ ἀναφέρεται ὡς διαπρέπας στρατηγὸς Νικηφόρος, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σ' διακριθέντα στρατηγὸν Νικηφόρον Φωκᾶν, πρόγονον τοῦ μετὰ ἐξήκοντα περίπου ἔτη ἀναδειχθέντος καὶ βασιλεύσαντος Νικηφόρου Φωκᾶ. Ἐπὶ Λέοντος τοῦ Γ' οὐδεὶς στρατηγὸς Νικηφόρος διαπρέπας ἀναφέρεται. Κατὰ ταῦτα τὸ ἔργον συνεγράφη ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σ' (886 - 912) καὶ οὐχὶ ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γ' (717 - 741).

Ὡς πρὸς τὸ ὕγρον πῦρ διέστειλε διάφορα εἶδη τούτου. Ἀρχικῶς δῆλα δὴ εἶπεν ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δέον νὰ ἐννοήσωμεν ρευστὴν ἐμπρηστικὴν ὕλην ἐκσφενδονιζομένην διὰ σιφώνων, ἔπειτα δέ, ἐπερχομένης τελειοποιήσεως καὶ τῆς ὕλης καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκσφενδονίσεως, καὶ ὠρισμένως κατὰ τὸ τέλος τοῦ Θ' αἰῶνος, πλείονα εἶδη, ἥτοι ὕγρα ἐκσφενδονιζόμενα ἐν ἀναφλέξει (φλογοβόλα νῦν) ἢ διὰ σιφώνων, εἴτε ἄλλας ἐμπρηστικὰς ὕγρας ὕλας ἐντὸς ἀγγείων ἐκσφενδονιζόμενας καὶ διὰ σαγιτῶν, ἀκοντίων καὶ ἄλλων μέσων ἀναπτομένας καὶ τέλος ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος καὶ τὴν πυρίτιδα χρησιμοποιουμένην εἰς πυραύλους, κροτίδας καὶ χειροβομβίδας.

Κατὰ τὸν ὀμιλητὴν ἢ χρησὶς τοῦ ὕγρου πυρὸς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν παύει ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ IB' αἰῶνος, κατὰ τὴν ἄλωσιν δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων (1204) ὕγρον πῦρ δὲν ἀναφέρεται, ἀλλ' οὔτε καὶ κατὰ τὰς ἐκστρατείας τὰς γενομένας ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ Μουράτ 1422, κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων 1430, καὶ κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1453 ἐγένετο καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων χρήσις ἐνὸς εἴδους ὕγρου πυρὸς, τῆς πυρίτιδος, ἀλλὰ χρησὶς τελειοποιημένη, δῆλα δὴ διὰ πυροβόλων ὄπλων.

Τὸ ὅτι δὲν ἐγένετο πλέον χρήσις τοῦ ὕγρου πυρὸς ἀποδίδει ὁ κ. Καλομενόπουλος εἰς τὸ ὅτι οἱ Βυζαντινοί, μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων καὶ τὴν ναυτικὴν ἐπικράτησιν τῶν Ἱταλῶν εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν ὡς καὶ τὸν πλήρη ἐκ τῆς θαλάσσης ἐκείνης ἀποκλεισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορίου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προμηθευθῶσιν ἐκεῖθεν τὰς πρώτας ὕλας τὰς χρησίμους πρὸς παρασκευὴν αὐτοῦ.

Συνεδρία 29ῆ τῆς 28ῆς Δεκεμβρίου 1926.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλου.

Ὁ κ. Φ. Κουκουλῆς ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν, ἧς ὑποκείμενον ἦτο «διασάφησις σημείων τινῶν τοῦ Βυζαντινοῦ βίου».

Ἐν πρώτοις ὁ ἀνακοινῶν ὠμίλησε περὶ τῆς σημασίας τῶν Βυζαντινῶν ἐπιθέτων Δαφνοπάτης καὶ Ροδοπάτης. Ταῦτα, κατ' αὐτόν, ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ σταφυλοπάτης, ἐσημαίνον τὸν δι' ἐκθλίψεως ἢ ἀποστάξεως παράγοντα δαφνέλαιον ἢ ροδέλαιον, τῆς καταλήξεως — πάτης ἀποβαλοῦσης πλέον τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς σημασίαν.

Μετὰ ταῦτα τὸ σημερινὸν μολιάρικον — ρακενδύτης, ἐπαίτης, ἀσκόπως ἀνὰ τὰς ὁδοὺς περιπλανώμενος, ἀνήγαγεν εἰς τὸ μεσαιωνικὸν ἐμβολάριος, ἦτοι περιερχόμενος ἀνὰ τοὺς ἐμβόλους καὶ ἐπαϊτῶν (Περβ. Ἔνθ' ἀν. σ. 333 καὶ 334).

Τὰ παρὰ τῷ Προδρόμῳ κλωστᾶτα ἢ κλωτσαῖτα περιέγραψεν ὡς παιδικὸν παιγνίδιον ὑπὸ δύο ἀντιμετώπως ἰσταμένων παιδίων παιζόμενον καὶ συνιστάμενον εἰς ρυθμικὰς ἀναπηδήσεις καὶ λακτισμὸν τοῦ ἀντιπάλου, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον παίζεται σήμερον ἐν Κύπρῳ «ὁ πάτσος καὶ ὁ κλωτσος» ὁ περιγραφόμενος ἐν τοῖς Κυπριακοῖς τοῦ Α. Σακελλαρίου (Κυπριακ. Α. σ. 629).

Κατὰ τὸν κ. Κουκουλέν, οἱ μεσαιωνικοὶ καταδικάζοντές τινα εἰς πρόσκαιρον τύφλωσιν, περιέβαλλον τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ διὰ μανδηλίου, τὸ ὁποῖον, ἀσφαλείας χάριν, καὶ ἐβούλλωνον. Τὸ μανδηλίον τοῦτο ἔκαλεῖτο βούλλα, ὡς ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν ποιημάτων φαίνεται, ὁ δὲ τοῦτο φέρων βουλλωμένος. Ἐπειδὴ δ' ὁ βουλλωμένος, ὡς μὴ βλέπων, εὐκόλως ἠδύνατο ν' ἀπατηθῆ, διὰ τοῦτο τὸ βουλλῶνα κατήντησε νὰ σημαίνῃ οὐχὶ μόνον τυφλῶνα, ἀλλὰ καὶ ἀπατῶ τινα, ὡς, πλὴν ἄλλων, δεικνύουσι καὶ αἱ συνώνυμοι φράσεις «ἐγὼ βουλλῶνα (= ἀπατῶ) καὶ πουλῶ [ἢ ἐγὼ στραβῶνα καὶ πουλῶ] καὶ σὺ βλέπε κι' ἀγόραζε».

Τὸ φτοῦ κι' ἀπὸ ξαναρχῆς τὸ λεγόμενον σήμερον πρὸς δήλωσιν ἐπαναλήψεως οἰασθήποτε πράξεως προῆλθε, κατὰ τὸν ὀμιλητὴν, ἐκ τῆς συνηθείας τῶν μεσαιωνικῶν καὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν μαθητῶν νὰ σβήνωσι πύοντες τὰ κατὰ τὸν ὑπογραμμὸν τοῦ διδασκάλου ἐπὶ τοῦ πινακιδίου γραφέντα, ἵνα, ἀσκήσεως χάριν, τὰ ἐπαναλάβωσι.

Τὴν ἀνακοίνωσίν του ἔτελείωσεν ὁ ὀμιλητὴς μὲ τὴν ἐξῆς παρατήρησιν.

Ὅταν, εἶπεν, οἱ πρόγονοί μας ἔλεγον παιδί, τυρί, προῆξι, πόλι, ἐθεώρουν τοὺς μετὰ τοῦ ν καὶ ς τύπους παδίν, τυρίν, προῆξις, πόλις ὡς πληρεστεροὺς καὶ ἀκριβεστεροὺς, διὰ τοῦτο καὶ πᾶν ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς ἐκτιθέμενον εἶπον ὅτι ἐλέγγο μετὸ νῦ καὶ μετὸ σῖγμα».